

УДК 339.97

Морозов В. С.*

РЕГУЛЮВАННЯ ДЕТІНІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена аналізу регулювання детінізації німецької економіки. Визначено, що заходи щодо детінізації німецької економіки займають важливе місце у сучасній системі державного регулювання економічних процесів у ФРН, характеризуючись дією двох відносно антагоністичних протиріч свого розвитку: падінням щорічного обороту тіньової економіки ФРН та зростанням з початку нового століття кількості зареєстрованих фактів корупції у цілому та у найбільш корумпованих галузях та сферах економіки ФРН зокрема.

Ключові слова: регулювання економіки, корупція, тіньова економіка, державна економічна політика ФРН, детінізація німецької економіки.

The paper is devoted to the analysis of how the legalization of the German shadow economy is regulated. It has been determined that the actions to reduce the size of the shadow economy are occupied an important place in the current system of state regulation of the economy in Germany. It is characterized by two relatively antagonistic contradictions of its development: the decline in the annual turnover of the shadow economy and the growth in the number of reported corruption cases since the new century both in general and in most corrupted industries and sectors of the economy of Germany, in particular.

Key words: economic regulation, corruption, shadow economy, state economic policy of Germany, legalization of the German economy.

Стаття посвящена аналізу регулювання детенизации немецкой экономики. Определено, что меры по детенизации немецкой экономики занимают важное место в современной системе государственного регулирования экономических процессов в ФРГ, характеризуюсь действием двух относительно антагонистических противоречий своего развития: падением ежегодного оборота теневой экономики ФРГ и ростом с начала нового века количества зарегистрированных фактов коррупции в целом и в наиболее коррумпированных отраслях и сферах экономики ФРГ в частности.

Ключевые слова: регулирование экономики, коррупция, теневая экономика, государственная экономическая политика ФРГ, детенизация немецкой экономики.

Постановка проблеми. Сучасна динаміка економічного розвитку характеризуються суттєвим пошкваленням та активізацією господарських процесів. Прискорення інформаційного обміну спричинило взаємозалежність національних економік, це глобалізувало процеси, які попередньо носили національний характер. У контексті світової економічної кризи однією з ключових загроз сучасного економічного розвитку стала проблема тіньо-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

вої економіки, яка викривлює поточні процеси і потребує ретельного дослідження як її ролі, так і визначення механізмів її ефективного регулювання у ході інституціоналізації світової економіки.

На сьогодні не пропонується єдиного науково-методичного підходу до трактування регулювання детінізації економіки. Множинність точок зору свідчить про комплексність даного явища та вимагає глибокого і всебічного аналізу феномену в умовах формування інститутів світової економіки та посилення процесу інформаційної глобалізації. Особливості регулювання детінізації економіки в умовах трансформації економічної та політичної системи є окремим предметом дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні підходи щодо дослідження детінізації економіки заклали такі дослідники, як А. Адес, М. Алам, П. Бардхан, А. Брунетті, Д. Ватербері, С. Вей, А. Гудеес, Р. Джонс, М. Джонстон, К. Елліот, Д. Кауфманн, Р. Клітгаард, Ш. Коронел, А. Крюгер, Н. Парісі, М. Портер, П. Пьерро, К. Хадсон, Ф. Хейман, М. Хірш, І. Хоре та ін. Серед вітчизняних досліджень вказаній проблемі присвячені роботи О. Білоруса, В. Будкіна, Г. Буряка, З. Варналія, А. Волобуєва, М. Восленського, В. Гвоздецького, Б. Губського, О. Гурова, А. Копистири, І. Мазур, Є. Невмержицького, В. Нікулова, О. Рогача, С. Предборського, І. Пузанова, О. Турчинова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість фундаментальних праць як українських, так і зарубіжних вчених, присвячених розкриттю різних аспектів детінізації економіки, практично не існує глибоких досліджень, які б комплексно аналізували регулювання детінізації німецької економіки на сучасному етапі. Вищезазначені обставини й пояснюють актуальність та своєчасність розробки теми даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Виходячи з наукової та практичної актуальності теми і спираючись на результати вивчення окремих її аспектів у світовій та національній економічній літературі, метою дослідження є комплексний аналіз регулювання детінізації німецької економіки.

За оцінками експертів (*Інститут прикладних економічних досліджень у м. Тюбінген, університет імені Ф. Шнайдера у м. Лінц, Інститут економічних досліджень у м. Мюнхен*), щорічний оборот тіньової економіки ФРН складає 350-400 млрд. євро, що становить більше 16% ВВП Німеччини (для порівняння: в США – 9%, Японії – 11%, Франції – 15%, Італії – 27%). Проте, в результаті запроваджених регулюючих заходів щорічно цей показник у середньому скорочується як мінімум на 10 млрд. євро [4, с. 18].

Такого успіху вдалося досягти завдяки застосуванню «комплексної» стратегії, а саме: зниженню податків, проведенню реформ у системі соціального забезпечення та більш жорсткому контролю. Впровадженням зазначеної стратегії займаються, передусім, Федеральне агентство зайнятості Німеччини, податкові інспекції та спеціальні контрольно-фінансові групи по боротьбі з нелегальною зайнятістю, які створені при митній службі. На сьогодні кількість співробітників цих «митних груп» складає 7 тис. осіб. При цьому, в минулому році співробітники контрольно-фінансових груп по боротьбі з нелегальною зайнятістю передали в суди справ у 7 разів більше, ніж у 2012 р., а загальна сума «задокументованого» збитку склала 635 млн. євро [6, с. 3].

Проте, характерним також є одночасне зростання кількості випадків корупції в економічній сфері. Впродовж останніх років у Німеччині постійно виникають досить гучні скандали, пов'язані із корупцією як у сфері економіки, так і в політичній сфері.

Згідно з дослідженнями, проведеними антикорупційною організацією «*Transparency International*», індекс корумпованості для Німеччини становить 7,4 (шкала індексу від «0»

– високий рівень – до «10» – корупція відсутня). Індекс «Transparency International» визначається на основі опитувань бізнесменів, вчених та аналітиків.

У порівнянні з іншими країнами ситуація виглядає наступним чином: Фінляндія – 9,9; Канада – 8,9; США – 7,6; Японія – 7,1; Франція – 6,7; Китай – 3,5; Росія – 2,3; Україна – 2,1.

Найменш корумпованими країнами у світі вважаються Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур та Швеція. Німеччина посідає вісімнадцяте місце разом з Державою Ізраїль. З усіх пострадянських країн найбільш позитивну ситуацію щодо цього показника демонструють Естонія, Білорусь та Литва.

Зокрема, експерти зауважують, що боротися з корупцією важко, оскільки в таких випадках практично ніколи немає позивача. На їх думку, надзвичайно корисним у цій справі могло б стати запровадження нового правила, згідно з яким, головний свідок звільнявся б від кримінальної відповідальності. Також, за оцінками експертів *Федерального кримінального відомства Німеччини* (нім. – «ВКА») – органу, що покликаний вести боротьбу із зловживаннями та корупцією, – слід констатували, що «корупція набирає все більшого поширення в Німеччині, до неї залучається все більше людей з різних сфер суспільного життя». Факти корупції, дача хабарів особливо розповсюджені у сферах, пов'язаних з менеджментом, видачею різних дозволів або рухом фінансових ресурсів.

Статистичні дані, наведені Федеральним кримінальним відомством, свідчать про відчутне зростання з початку нового століття кількості зареєстрованих цим відомством фактів корупції. Якщо в 2001 р. (див. табл. 1) у Німеччині було зареєстровано 254 випадки, то у 2013 році – 1683 або майже на 32% більше, ніж у попередньому 2012 р.

Таблиця 1.
Кількість офіційно зареєстрованих фактів корупції у ФРН у 2001-2013 рр.

Федеральні землі	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2010	2012	2013
Баден-Вюртемберг	24	27	67	52	76	43	40	27	41
Баварія	27	36	46	222	145	156	132	151	127
Берлін	-	32	59	130	193	91	67	172	374
Бранденбург	11	2	5	8	9	45	54	47	104
Бремен	7	2	6	8	24	8	17	53	37
Гамбург	33	27	38	54	198	111	90	69	116
Гессен	36	20	39	29	56	30	39	29	37
Мекленбург – Передня Померанія	15	13	10	59	7	34	38	53	57
Нижня Саксонія	9	5	7	15	14	147	253	179	62
Північний Рейн-Вестфалія	26	43	39	256	176	27	68	134	277
Рейнланд-Пфальц	24	14	20	12	7	8	18	11	33
Саарланд	3	3	12	29	17	45	52	58	76
Саксонія	17	27	33	51	35	39	86	97	60
Саксонія-Ангальт	10	9	4	16	20	20	114	43	58
Шлезвіг-Гольштейн	5	15	14	52	83	208	111	51	103
Тюрингія	9	16	11	8	12	19	63	100	121
Всього:	254	291	410	993	1072	1034	1243	1278	1683

Джерело: побудовано автором на основі інформації Федерального кримінального відомства Німеччини (www.bka.de) за 2002-2013 рр.

Особливо помітно зросла (на 38,6%) кількість зафіксованих Федеральним відомством кримінальної поліції випадків хабарництва як на федеральному, так і на земельному рівнях. Серед федеральних земель лідирує Північний Рейн-Вестфалія. Відповідно до статистичних даних *найбільш корумпованими галузями і сферами у Німеччині є:*

- будівельна (21% від загальної кількості зареєстрованих фактів, тільки через корупцію в цій галузі держава щорічно втрачає близько 6 млрд. євро),
- сфера комунального управління (17%) та
- сфера охорони здоров'я (16,2%).

Слід зазначити, що корупція розглядається і аналізується в Німеччині як одна з форм прояву економічної злочинності поряд з фальсифікацією даних бухгалтерського обліку, ухиленням від сплати податків, хабарами, відмиванням грошей, нелегальною торгівлею зброєю та наркотиками. Вона тісно пов'язана, окрім іншого, із функціонуванням у країні тіньової економіки.

За оцінками фахівців, до т.зв. «лідерів» за обсягами обігу в тіньовій економіці ФРН належать [4, с. 3]:

- будівельна галузь (133 млрд. євро),
- транспорт і ремонт автомобілів (60 млрд. євро),
- торгівля продовольчими товарами (60 млрд. євро),
- допомога домашнім господарствам (35 млрд. євро).

За даними міністерства фінансів ФРН, нелегальна зайнятість широко поширена в готельному і ресторанному секторах економіки Німеччини, де в ході здійснених контрольних рейдів у 2012 р. в кожному четвертому випадку підтверджувалась підозра відносно того, що особа, яка перевірялась, працювала в «обхід» німецького фіскального законодавства. У будівельній галузі ФРН частка виявлених «нелегалів» у 2012 р. склала 14%, серед прибиральниць – 16% [6, с. 3].

Аналіз показує, що одним із вагомих чинників, які впливають на масштаби тіньового сектору, є обсяги оподаткування та розмір додаткових відрахувань із заробітної плати (нім. – «Lohnnebenkosten»). Складна і заплутана податкова система, чисельні податки з їх надмірними ставками (у ФРН існує більше, ніж 50 видів податків), різного роду відрахування (солідарний податок, внески на соціальне та медичне страхування, внески до пенсійних фондів) виступають головною причиною збільшення тіньового сектору економіки Німеччини, змушують як підприємців, так і працівників за наймом ухилятися від оподаткування, зменшувати шляхом фальсифікації документів свої доходи, у все більших масштабах використовувати нелегальну робочу силу (у т.ч. і за рахунок громадян СНД) і, в кінцевому рахунку, переходити «в тінь» [1, с. 7].

Про складність податкового тиску Німеччини свідчить той факт, що із 365 днів на рік 202 дні німці працюють на державу і лише з 20 липня – на себе. Таким чином, з кожного заробленого євро у власному розпорядженні залишається близько 45 євроцентів, 32 євроценти становить податковий тягар, а 23 євроценти припадають на т.зв. соціальні витрати (медичне страхування, пенсійне страхування тощо).

Згідно інформації Міністерства юстиції та Міністерства фінансів ФРН, *питання детінізації економіки Німеччини* регулюються, головним чином, *Кримінальним кодексом ФРН* (нім. – «КК») та *Законом про боротьбу та протидію легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом* в редакції від 08 серпня 2002 р.

У згаданих нормативно-правових актах встановлюється, зокрема, механізм протидії злочинам, пов'язаним з «відмиванням» доходів; порядок впровадження банківського та фінансового контролю і пруденційного нагляду з метою запобігання «відмиванню» доходів,

одержаних злочинним шляхом; зобов'язання фінансових установ щодо ідентифікації клієнтів; визначення фінансових операцій, що мають ознаки сумнівних; регламентується порядок створення інформаційно-аналітичного центру по боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом та ін.

Загальні регуляторні норми щодо складів злочинів у сфері детінізації економіки, зокрема стосовно відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, визначаються параграфом 261 *Кримінального кодексу ФРН*. Разом з тим, він містить так звані «відсилаючі» норми до інших законодавчих актів про боротьбу з організованою злочинністю або положень інших статей «КК» ФРН. Зокрема, відповідно до цієї статті «КК» ФРН, до злочинів, пов'язаних з «відмиванням доходів», одержаних злочинним шляхом, належать злочинні дії в сфері фінансів, банківської справи, організованої злочинності, терористичної діяльності.

Крім того, окрему групу становлять злочини в податковій сфері, зокрема уникнення від сплати податків, неповна сплата податків тощо. За свідченням експертів Мінфіну та Мінюсту ФРН, більше половини злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей, припадає саме на сферу оподаткування [5, с. 58].

В німецькому законодавстві поняття «відмивання грошей» визначено параграфом 261 Розділу 21 *Кримінального кодексу*.

Зокрема, «відмиванням грошей» згідно вказаного нормативного акту визнається «умисне самостійне або у складі групи осіб ухилення від сплати податків, вказаних у параграфі 370 Закону ФРН «Про податки і збори», або одержання податкових пільг чи податкових відшкодувань незаконним шляхом».

Причому законодавство встановлює, що намір ухилитися від сплати податків або отримати податкові пільги чи податкові відшкодування також є кримінальним злочином.

Для оцінки об'єктивного складу злочину неважливо на чію користь здійснювалось протиправне діяння – на свою чи третіх осіб. Причому, якщо третя особа знала або повинна була знати про походження отриманих грошей, вона також зараховується до складу суб'єктів злочину [2, с. 5].

Карасться такий злочин позбавленням волі від 3 місяців до 5 років. Якщо злочин скоєний із ускладнюючими винуватами (такими визнаються умисні діяння у складі групи осіб), то санкція статті передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 6 місяців до 10 років.

Компетентними органами, що задіяні у боротьбі з «відмиванням» грошей та фінансуванням тероризму, німецьким законодавством визначено:

1. Федеральну службу фінансового нагляду;
2. Федеральну службу карного розшуку;
3. Карний розшук Федеральної митної служби;
4. Національний банк (Дойче Банк).

Федеральна служба фінансового нагляду (СФН) була заснована 1 травня 2002 р. відповідно до федерального Закону «Про інтегровану службу фінансового нагляду» від 22.04.2002 р. шляхом злиття колишніх федеральних служб нагляду за кредитами, нагляду за страховою діяльністю та нагляду за торгівлею цінними паперами.

Згідно зазначеного вище Закону СФН має 3 основних завдання [3, с. 4]:

- забезпечення безпеки щодо стабільності, функціонування та здатності до інтеграції всієї німецької фінансової системи;
- забезпечення безпеки щодо платоспроможності банків, фінансових інститутів та страхових компаній;

- захист клієнтів фінансових інститутів та боротьба з нелегальними операціями у фінансовому секторі Німеччини.

Очолює СФН президент та віце-президент. Три директори керують департаментами банківського нагляду, страхового нагляду, а також нагляду за торгівлею цінними паперами.

Безпосередньо президенту підпорядковані окремі відділи:

- боротьби з «відмиванням грошей» та фінансування тероризму;
- роботи з пресою та громадськістю;
- відділ кадрів;
- відділ захисту інформації.

Віце-президенту підпорядковані:

- фінансовий відділ (бухгалтерія);
- відділ математичного аналізу фінансового ринку;
- відділ подальшого розвитку та удосконалення правових питань нагляду.

Відповідно до Закону ФРН «Про кредити» основним завданням банківського нагляду є нагляд за забезпеченням безпеки щодо наданих клієнтами банківським установам майна та грошових коштів, проведення відповідно до законодавства перевірки діяльності банківських установ та ін.

Це однак не означає, що СФН повинна або може попередити/зашкодити банкрутству банку. Слід зазначити, що згідно параграфу 7 Закону ФРН «Про кредити» Дойче Банк сприяє СФН у її діяльності щодо здійснення нагляду за банківськими установами. Вони, зокрема, уклали Меморандум про співпрацю з цього питання.

Нагляд за діяльністю банків складається із двох складових – видача дозволів на реєстрацію банківської установи та безпосередньо поточний повсякденний нагляд.

Нагляд за банківською діяльністю полягає у контролі за [7, с. 424]:

- дотриманням банківськими установами нормативних актів, що регулюють границі фінансових ризиків, які можуть бути ними допущені;
- ліквідністю банків;
- діяльністю банків у сфері кредитування.

До найважливіших джерел інформації СФН у цій сфері належать річні звіти банків. Також банки зобов'язані надавати СФН т.зв. «місячні паспорти банку» із зазначенням місячного балансу, позицій, що належать до групи ризику, а також повідомляти про можливі зміни у керівництві банку, у вітчизняних та закордонних філіях. Також необхідно сповіщати про надані великі кредити (більше 500 тис. євро) та повідомляти про всі активи банку, де йому належить більше 10%.

За наявності достатніх підстав СФН може здійснити ґрунтовну перевірку банку або раптову перевірку. За результатами перевірки у разі виявлення порушень законодавства СФН може відкликати ліцензію і опечатати приміщення банку.

Відповідно до Закону ФРН «Про страховий нагляд» основними завданнями нагляду за страховою діяльністю є забезпечення інтересів страхувальників та виконання сторонами у повному обсязі обов'язків за договорами страхування.

У Німеччині страховий нагляд здійснюється на двох рівнях – федеральному та земельному. На федеральному рівні нагляд здійснюється за великими (транснаціональними) та державними страховими компаніями. За іншими страховими компаніями нагляд здійснюється земельними відділеннями СФН. З 2002 р., відповідно до вказаного Закону, на федеральному рівні здійснюється також нагляд за Пенсійним фондом ФРН.

Нагляд за страховою діяльністю складається із двох складових – видача дозволів на реєстрацію страхової компанії та безпосередньо поточний повсякденний нагляд, який полягає у контролі за [8, с. 279]:

- дотриманням страховими компаніями нормативних актів у повсякденній діяльності;
- дотриманням страховими компаніями встановлених розмірів страхових резервів;
- правильним веденням бухгалтерського обліку та балансу, а також контроль за достатньою кількістю власних обігових коштів і т. ін.

Згідно зазначеного Закону страхова компанія зобов'язана на першу вимогу СФН надати їй всю бухгалтерську та фінансову інформацію, яка стосується діяльності підприємства. Також може бути здійснена перевірка компанії на місці, включаючи раптові перевірки. Тобто, діяльність СФН щодо здійснення нагляду за страховою діяльністю може здійснюватись у такий спосіб і формах, що прямо передбачені законом, включаючи особливі повноваження, зокрема щодо [9, с. 168]:

- введення до складу органів управління компанії представників СНФ;
- постановка питання перед власником про невідповідність займаній посаді директора компанії тощо.

Відповідно до Закону ФРН «Про торгівлю цінними паперами» основними завданнями нагляду за підприємницькою діяльністю у сфері торгівлі цінними паперами є забезпечення стабільності ринку цінних паперів та гарантії прав власників.

У Німеччині нагляд за страховою діяльністю здійснюється на двох рівнях – федеральному та земельному. На земельному рівні здійснюється нагляд за діяльністю фондових бірж, на федеральному здійснюється загальний нагляд за підприємницькою діяльністю щодо випуску цінних паперів. У СНФ створено загальний банк даних всіх підприємств, які випустили цінні папери для вільного обігу. Кожний бажаючий може з ним ознайомитись.

СФН може у будь-який час відповідно до законодавства здійснити перевірку того підприємства, яке випустило акції для вільного обігу, а також тих, які є засновниками різноманітних інвестиційних фондів.

Необхідно зазначити, що всі ці три вищезазначені складові державного нагляду повинні забезпечувати, у першу чергу, виявлення фактів «відмивання грошей» та фінансування терористичних організацій.

З 2003 р. *відділ боротьби з «відмиванням грошей» та фінансування тероризму* створив банк даних підприємств та фізичних осіб, які безпосередньо або опосередковано (через третіх осіб) були причетні до таких протиправних дій. Також був запроваджений постійний нагляд за підприємствами, які здійснюють фінансові трансферти та зайняті у сфері електронної торгівлі.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності завдання боротьби з «відмиванням грошей» покладено на карний розшук *Державної митної служби ФРН та на Федеральну службу карного розшуку ФРН*. Обидві ці державні структури створили спільну постійно діючу Групу щодо боротьби з «відмиванням грошей» та фінансування тероризму [10, с. 169].

Вказана група діє у відповідності до кримінально-процесуального законодавства Німеччини, а також відомчих нормативних актів вказаних вище зазначених державних структур.

Слід зауважити також, що залучення до роботи нелегальної робочої сили є грубим порушенням *Закону про працевлаштування в Німеччині* і передбачає різні види покарань – від грошових штрафів до тюремного ув'язнення. Роботодавець, у випадку виявлення і до-

ведення факту застосування ним нелегальної робочої сили, повинен сплатити штраф у розмірі до 300 тис. євро. Підприємці, які використовують іноземну нелегальну робочу силу, сплачують штраф у розмірі до 500 тис. євро.

Ухилення від сплати податків, фальсифікація податкових декларацій передбачають або грошовий штраф, або ув'язнення терміном до п'яти років. З січня 2002 р. термін покарання за згаданий вид злочину коливається від одного до десяти років. Одночасно повинна бути сплачена до бюджету держави і прихована сума податків. У випадку, якщо офіційно зареєстрований безробітний надає відомству праці неправильні дані, йому загрожує ув'язнення терміном до п'яти років.

Крім того, на початку травня 2004 р. німецьким Бундестагом було прийнято новий Закон про боротьбу з нелегальною зайнятістю. Регуляторні норми цього закону надають Уряду країни реальну можливість ефективніше боротись із системою нелегального працевлаштування і пов'язаною з нею організованою злочинністю, а також з випадками щодо ухилення від сплати податків. Порушників зазначеного закону притягають до кримінальної відповідальності, зокрема їм загрожує п'ятирічне тюремне ув'язнення за нелегальне працевлаштування. Однак, прийнятий Бундестагом закон не кваліфікує нелегальне надання послуг у домашніх господарствах, наприклад прибирання або догляд за дітьми, як карний злочин. Дана норма містилась в опублікованому раніше законопроекті і викликала хвилю протестів громадськості Німеччини. Відповідно до зміненого варіанту закону, незареєстровані послуги домробітниці вважаються лише адміністративним правопорушенням, а не карним злочином [2, с. 7].

З тіньовою економікою *тісно пов'язана проблема корупції та хабарництва*. Причому вона стає все більш актуальною не лише на національному, але й загальноєвропейському рівні. В офіційних документах Федерального міністерства внутрішніх справ зазначається, що впродовж тривалого часу тема корупції не була предметом суспільної дискусії, а країна розглядалася як така, де корупція відсутня, і лише з другої половини 1990-х рр. згадана проблематика стала об'єктом уваги науковців, політичних кіл, громадськості, засобів масової інформації. Не в останню чергу це зумовлено зростанням масштабів корупції та хабарництва в країні, гучними скандалами, пов'язаними із зловживаннями як в економічній, так і в політичній сферах. У зв'язку з цим, *Федеральна спілка німецької промисловості (нім. – «BDI»)* розробила конкретні рекомендації (т.зв. орієнтири для виконавчих директорів та голів правлінь у промисловості) щодо запобігання корупції.

Яскравим прикладом боротьби з корупцією можна вважати досвід Відомства карної поліції федеральної землі Нижня Саксонія, яке запровадило прийом анонімних повідомлень про економічні злочини, і в майбутньому, на думку експертів, така форма роботи буде виконуватись на постійній основі.

Таке рішення було прийняте за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито в 124 випадках, з них: 36% стосувалися справ щодо шахрайства, 29% – корупції, 19% – порушення бухгалтерського обліку. Зі 124 інформаторів 88 користувались можливістю завести анонімну адресу в Інтернеті, де слідчі могли задати додаткові запитання [6, с. 3].

На боротьбу з проблемами корупції та хабарництва спрямована також дія «*Закону ФРН про партії*», який дозволяє фізичним та юридичним особам надавати партіям допомогу та здійснювати пожертвування. Якщо розмір допомоги від фізичної особи становить 3 тис. євро і більше, то у доходній частині звіту про фінансову діяльність ця допомога відображається окремо. Параграф 25 «*Закону про партії*» спеціально присвячений пожертвуванням, подарункам, благодійницькій діяльності. Партії мають право на отримання

пожертвувань від фізичних і юридичних осіб за виключенням політичних фондів, парламентських фракцій і груп, пожертвувань від організацій, об'єднань, спілок, що за статусом самі займаються благодійницькою діяльністю або фактично є фондами.

Пожертвування мають право здійснювати громадяни ФРН; Європейського Союзу; підприємці, частка власності яких є німецькою у розмірі більш, ніж 50%. Розмір пожертвувань від іноземців не повинен перевищувати 500 євро, якщо не встановлено ім'я та адреса того, хто робить пожертвування. У випадку коли загальна сума пожертвувань для партії впродовж звітного року перевищує 10 тис. євро, у її фінансовому звіті вказується ім'я та адреса жертвувача, а також розмір пожертвувань. Про недозволені законом пожертвування, що надійшли на адресу тієї чи іншої партії, остання повинна негайно інформувати президію Бундестагу. Партії, згідно з Законом, зобов'язані вести облік всіх доходів та витрат, а також руху майна. Всі фінансові документи зберігаються 6 років, бухгалтерські книги обліку, баланси та фінансові звіти – впродовж 10 років. Фінансові ревізори здійснюють систематичну перевірку фінансової діяльності партії та її первинних організацій (за вибором), про результати якої складається звіт.

У зв'язку із зростанням кількості зафіксованих випадків корупції в економічній сфері Федеральне міністерство економіки та технологій Німеччини запровадило т.зв. «корупційний реєстр», до якого мають бути внесені фірми або окремі підприємці, які тим чи іншим чином замішані в корупції.

Поряд з цим, крім законодавчих нововведень, у ФРН передбачається започаткування парламентського контролю над сумісною громадською діяльністю депутатів з обов'язковим занесенням даних про їх публічну активність чи отримання гонорарів до спеціального журналу (реєстру) Бундестагу.

Висновки. Отже, здійснений аналіз свідчить, що корупція як форма економічної злочинності та один з основних проявів тіньової економіки у ФРН не лише присутня в суспільно-економічному та політичному житті Німеччини, але й впродовж останніх років набирає все більших масштабів, викликає занепокоєння не лише у владних структурах, але й громадськості, стає темою внутрішньополітичної боротьби. Зростанню рівня корумпованості економіки Німеччини сприяє і фактор лобізму, все більш тісного переплетення політики та економічної сфери, взаємодії депутатів парламенту з підприємницькими структурами.

Заходи щодо детінізації німецької економіки займають важливе місце у сучасній системі державного регулювання економічних процесів у ФРН, характеризуючись дією двох відносно антагоністичних протиріч свого розвитку: падінням щорічного обороту тіньової економіки ФРН (у середньому на 10 млрд. євро на рік) та зростанням з початку нового століття кількості зареєстрованих фактів корупції у цілому та у найбільш корумпованих галузях та сферах економіки ФРН зокрема (будівельній галузі, сферах комунального управління та охорони здоров'я). Своєрідними «лідерами» за обсягами обігу в тіньовій економіці ФРН на сьогодні залишаються будівельна галузь (133 млрд. євро), транспорт і ремонт автомобілів (60 млрд. євро), торгівля продовольчими товарами (60 млрд. євро) та допомога домашнім господарствам (35 млрд. євро).

Список використаних джерел

1. Морозов В. С. Досвід ФРН у сфері боротьби з тіньовою економікою // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2006. – 15 с.

2. Морозов В. С. Регулювання детінізації німецької економіки // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2006. – 10 с.
3. Морозов В. С. Щодо рівня корупції у ФРН // Інформаційно-аналітична довідка. – Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. – Берлін, 2007. – 11 с.
4. Bönisch M., Bretschneider H. Der verdeckte polizeiliche Einsatz im Internet. – ВКА, Hamburg, 2013 – 192 S.
5. Enste D. H., Schneider F. Umfang und Entwicklung der Schattenwirtschaft in 145 Ländern // Enste D. H., Schneider F.: Jahrbuch Schattenwirtschaft 2006/2007, Wien, Berlin. – S. 55-80.
6. Jessen C. Ein Land liegt in Ketten // Süddeutsche Zeitung. – 5. Mai 2013. – S. 3.
7. Petersen H.-G., Thießen U., Wohlleben P. Shadow Economy, Tax Evasion, and Transfer Fraud – Definition, Measurement, and Data Problems, International Economic Journal. – Vol. 24. – No. 4, 2010. – S. 421-441.
8. Schäfer W. Schattenwirtschaft und Korruption // Petersen H.-G., Gelaschwilli S. Nachhaltige Finanz – und Sozialpolitik in Georgien, Potsdam, 2010. – S. 273-289.
9. Schäfer W. Schattenwirtschaft, Äquivalenzprinzip und Wirtschaftspolitik // Enste D. H., Schneider F. Jahrbuch Schattenwirtschaft 2006/2007, Wien, Berlin. – S. 165-182.
10. Schneider F. The Economics of the Hidden Economy. – Vol. I and II, Cheltenham, 2007. – 569 p.